

Український Католицький Університет

Інститут екуменічних студій

Магістерська програма екуменічних наук

**Релігійна журналістика в період
незалежності України: розвиток, проблеми
та шляхи її вдосконалення**

Магістерська робота

Студент: Катерина Скіцко

Науковий керівник:

кандидат наук із соціальних комунікацій

Скленар Ігор Михайлович

Львів 2012

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методологічний та етичні засади релігійної журналістики в українському та світовому вимірі	9
1.1. Теоретико-методологічні засади в документах християнських Церков.....	9
1.2. Завдання, принципи та етичні засади релігійної журналістики в Україні та світі.....	16
Розділ 2. Розвиток релігійної журналістики України в умовах демократії та проблеми її функціонування	30
2.1. Передумови розвитку релігійної журналістики в Україні. Релігійна тематика в світських медіа.....	30
2.2. Проблеми функціонування релігійної журналістики в українському інформаційному просторі.....	45
Розділ 3. Пропозицій щодо вдосконалення сфери релігійної журналістики	58
3.1. Думки та пропозиції медіа-експертів щодо вдосконалення релігійної журналістики.....	58
3.2. Думки журналістів, які спеціалізуються на релігійній тематиці, щодо її вдосконалення.....	65
Висновки	81
Список використаних джерел	86
Додатки	91

Вступ

Актуальність теми У другій половині ХХ століття, вперше за всю історію людства, потужний обмін інформацією охопив весь цивілізований світ. Під впливом масової комунікації почали змінюватися суспільство, держави, ідеології, культури. В ХХІ столітті людина стала *homo comunicens* і власне медіа-простір став однією з найважливіших характеристик цієї «інформаційної» епохи. Канадійський теоретик комунікації Маршал Маклюен назвав наше суспільство «глобальним (чи світовим) селом» [57,с.9]. Інформаційно-технологічні досягнення дійсно дозволили зв'язати багато регіонів планети, стискаючи простір і час. А значення інформації в наш час зростає з кожним днем.

Насправді, якщо порівняти час та зростання інформації різних періодів історії, то можна помітити, що Антична епоха тривала з VIII ст. д. Різдва і до V-VI ст. по Різдві, з мікено-критської культури до кінця Римської імперії (близько 3500 років); епоха Середньовіччя тривала 1000 років; вже Ренесанс – близька 500 років, а далі час стає все стисліший. З 1900 до 1950 року інформаційні знання людства подвоїлися протягом 50 років. Потім подвоєння відбулося через 20 років, приблизно до 1970 року. Далі потрібно було лише 10 років. Сучасне подвоєння інформації відбувається кожні 2–3 роки. Сьогодні відомий вислів Френсіса Бекона «знання – сила», набирає особливої ваги щодо інформаційної ери ХХІ століття. Швидкими темпами розвиваються інформаційні технології, що призвели до появи нових телекомунікаційних та медіальних технологій в останні десятиліття: супутників, кабельного телебачення, інтернету...

Це трансформувало людину і суспільство та створило новий світовий інформаційний порядок, заснований на інформації. До того ж, ця революція змінила не тільки систему і технології комунікації, а й зачепила весь культурний, суспільний та духовний світ людини.

Добре відомо, що в наш час, навіть володіючи найкращою продукцією в світі, ми не зможемо її продати, якщо інформація про її чудові властивості не буде розповсюджена. Папа Іван Павло II підкреслив: «Засоби соціальної комунікації вже набрали такої ваги, що стали

для багатьох головним помічником в освіті й постачальником інформації, головним наставником і натхненником в особистих, родинних та суспільних стосунках» [57,с.9]. Власне це суспільне спілкування впливає на найглибші переконання людини (свідомо чи ні), на всі аспекти її суспільного життя (чи то релігійні, чи то мирські), пропагуючи певний спосіб життя.

Сучасна людина не може обійтись без постійного оновлення інформації, здається, що вона просто не зможе пристосуватись без неї до щоденних життєвих обставин у цьому мінливому світі, в якому вона живе. Дослідник Геннадій Мохненко наводить деякі факти щодо важливості інформації: «На початку 80-х років в США частка працівників, зайнятих обробкою інформації, складала 45%. До 2000 р. спеціалісти прогнозували збільшення цього показника до 70%». Так, згідно з наведеними цим автором даними, «в 1996 р. витрати на підготовку до інформаційних війн в США склали 2 мільярди \$США. За прогнозами в 2005 р. витрати на цю програму будуть становити 18 мільярдів» [38].

Сьогодні ЗМІ впливають на формування світоглядних орієнтирів мільярдів людей на планеті, тому не буде «голосно» сказано, що на працівників ЗМІ покладена велика відповідальність. Досвід історії показує, що ЗМІ здатні слугувати різним цілям: як просвічувати людей, розвивати в них почуття власної гідності, прагнення до свободи і соціальної справедливості, так і духовно поневолювати, дезінформувати та залякувати населення, розпалювати масову ненависть, сіяти недовіру й страх. Інформація, особливо в поєднанні слова та зорового образу, володіє великою силою емоційного впливу на людину, може впливати на психіку людей, сприйняття й осмислення ними подій, а також на їх моральні цінності, громадські та політичні установки.

Діяльність ЗМІ та комунікацій прямо чи побічно впливає на життя суспільства і окремої людини. Дійсність світу, людини і суспільства, яка передається завдяки мас-медіа, визначає позицію та поведінку багатьох людей. Якщо століття тому дітей виховувала сім'я і церква, то в нинішньому інформаційному суспільстві виховує дітей телевізор та інтернет, і саме вони часто формують їх спосіб мислення та поведінку.

Сучасна суверенна Україна – країна молода. Після проголошення незалежності сучасна українська журналістика почала вводити в свою сферу релігійну тематику. Про те, як світські медіа висвітлюють релігійну проблематику, що вони пропонують, чим заповнюють інформаційний простір України, як застосовують етичні принципи в своїй діяльності і чому часто не дотримуються професійних стандартів у відзеркаленні релігійних проблем – це не повний перелік запитань, які потребують на сьогодні конкретної відповіді та вирішення.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розглянути погляди як теоретиків, так і журналістів-практиків щодо функціонування релігійної журналістики України в різноманітних аспектах.

Відповідно до мети впливають наступні **завдання дослідження**:

- 1) розглянути теоретико-методологічні засади релігійної журналістики у документах християнських Церков;
- 2) представити завдання та етичні засади релігійної журналістики;
- 3) проаналізувати передумови становлення української релігійної журналістики та основні блоки релігійної тематики в світських мас-медіа;
- 4) розглянути погляди теоретиків та практиків журналістики, а також думки експертів щодо проблем функціонування релігійної тематики в світських медіа в період незалежності;
- 5) окреслити можливі сфери взаємодії світських медіа з Церквою;
- 6) запропонувати шляхи вирішення проблем, які стосуються функціонування української релігійної журналістики.

Об'єктом дослідження є релігійна журналістика України, яка має відношення до світських мас-медіа. Конфесійні ЗМІ ми також зараховуємо до сфери релігійної журналістики, проте їх в нашому дослідженні ми не розглядаємо.

Предметом дослідження є релігійна тематика в світських медіа, проблеми функціонування релігійної журналістики в українському інформаційному просторі та пропозиції щодо її вдосконалення.

Теоретичною базою дослідження стали праці А.Москаленка, Л.Губерського, В.Іванова [37], А.Бойко [7], С.Боруцького [9], П.Яроцького [60], В.Любашенко [32], А.Юраша [59], А.Колодного [28], Я.Засурського [25], І. Михайліна [34], монографії М.Житарюка [22] та М. Балаклицького [4] та наукові статті А.Бойко [6], Ю.Комінко [29], О. Кулигіної [31], І.Скленара [52], В.Іванова [27], Довженко О. [18], Л.Пономаренка [44], які порушують такі теми як ідеї, проблеми становлення інформаційного суспільства в контексті сучасної політичної та культурної ситуації в Україні, етичні засади роботи журналіста, аналіз соціо-культурних факторів, функцій та принципів журналістики, теоретичне осмислення вітчизняної, зокрема релігійної журналістики та ін. Також ми взяли до уваги законодавство України, міжнародні та українські Кодекси журналістської етики, документи Церков, зібрані у збірнику «Церква і соціальна комунікація». Однак теоретична частина обраної наукової проблеми ще не є достатньо розроблена, тому ми самостійно спробували визначити деякі положення.

Практичним матеріалом дослідження стали публікації в періодичних виданнях, на релігійних веб-ресурсах та на інших джерелах інформації, які безпосередньо стосуються обраної теми дослідження.

В процесі наукового пошуку використано такі методи: історичний, порівняльний, системного аналізу, контент-аналізу, синтезу та ін.

Наукова новизна полягає у спробі на основі думок та пропозицій медіа-експертів, журналістів, які спеціалізуються на релігійній тематиці, запропонувати шляхи вдосконалення релігійної журналістики. Завдяки опитуванню та власному дослідженню подана реальна картина сучасної релігійної журналістики України.

Практичне значення роботи. Результати цього дослідження стануть в нагоді студентам, які навчаються на факультетах журналістики, тим, хто здобуває духовну освіту, працівникам конфесійних прес-служб.

Структура роботи Мета і характер дослідження зумовили послідовність і логіку викладу матеріалу. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку основної використаної літератури та додатків.

У першому розділі йде мова про теоретико-методологічні та етичні засади релігійної журналістики в українському та світовому вимірі. На основі документів католицьких, православних, протестантських Церков ми проаналізували головні погляди щодо завдань, місця релігійної журналістики та співпраці церковних відділів інформації зі світськими ЗМІ. В другому підрозділі першого розділу намагались окреслити головні професійні принципи релігійного журналіста, основні функції та специфіку релігійної інформації. Другий розділ присвячений розвитку релігійної журналістики в Україні в умовах демократії, зроблено спробу виділити кілька основних тематичних блоків матеріалів на релігійну проблематику та розглянути їх на основі конкретних прикладів. В другому підрозділі розглянуто основні проблеми функціонування релігійної журналістики та виділено найбільш розповсюджені помилки журналістів. В третьому розділі на основі проведеного опитування журналістів-практиків, медіа-експертів, доповідачів другої Всеукраїнської медіа-конференції «Церква в інформаційному суспільстві», яка проходила у Львові 4-5 травня 2012 року [19] та аналізу теоретичних та практичних джерел, з якими ми ознайомились, розглядаються пропозиції щодо вдосконалення сфери релігійної журналістики.

У висновках сконцентровані основні думки щодо стану релігійної журналістики в сучасних медіа, стисло подано теоретичні та практичні результати дослідження.